

Γι' αὐτόν, τὸ νὰ πεθάνει κανεὶς δὲν εἶναι κακό, ἐφόσον πρόκειται νὰ γίνῃ ἓνα μὲ τὴν παγκόσμια ζωὴ καὶ νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὴν ὑπέρτατη δύναμη ποὺ κάνει τὸ σπόρο νὰ βλασταίνει, τὰ δάση νὰ πρασινίζουν, τὶς αὔρες νὰ πάλλονται καὶ τὰ νερά νὰ μουρμουρίζουν.

Στάιερ, Ἰούλιος 1835. «Ἀγαπητοί μου γονεῖς... Νά με ξανά στο Στάιερ, ἀφοῦ ἔμεινα ἕξη βδομάδες στο Γκμοῦντεν, ποὺ τὰ περὶχωρά του εἶναι πραγματικά μαγευτικά· ἔτσι εἶχαν καὶ σέ μένα μιὰ σωτήρια καὶ καταπραϋντικὴ ἐπίδραση, ποὺ σ' αὐτὴ συντέλεσαν πολὺ καὶ οἱ καλοὶ κάτοικοι, καὶ προπάντων ὁ ἐξαιρετὸς Τράβεγκερ. Στὸ σπίτι του ἤμουν σὰ στὸ σπίτι μου. Ἀργότερα, ὅταν ἔφτασε ὁ Κύριος σύμβουλος Σίλερ, ὁ μονάρχης ὄλου αὐτοῦ τοῦ «ἀλατισμένου» βασιλείου, δειπνούσαμε κάθε μέρα σπίτι του, ὁ Φόγκλ κι ἐγώ, κι ἐπαίζαμε ἐκεῖ πολλὴ μουσικὴ, ὅπως καὶ στοῦ Τράβεγκερ.

Τὰ τραγούδια μου, τὰ παρμένα ἀπὸ τὴν «Κυρὰ τῆς λίμνης», εἶχαν μεγάλη ἐπιτυχία. Ὁ ὕμνος μου στὴν Παρθένα Μαρία συγκίνησε ὅλες τὶς καρδιές· ὅλοι θαύμασαν τὴν εὐσέβειά μου. Κι αὐτὸ νομίζω πὼς ὀφείλεται στὸ ὅτι δὲν πιέζω ποτὲ τὴν εὐλάβειά μου, καὶ στὸ ὅτι δὲ γράφω ὕμνους καὶ προσευχὲς παρὰ ὅταν νιώθω τὸν ἑαυτὸ μου ἐμπνευσμένο γερά· γιατί τότε μονάχα οἱ εὐλάβεια εἶναι εἰλικρινής.... Στὸ Στάιερ ἐκ εἶχομε φιλοξενηθεῖ ἀπὸ τὴν κόμησσα Βάϊστσενβολφ, μεγάλῃ θχυμάστρια τῆς ταπεινότητάς μου· τραγουδαίε ὅλα τὰ ἔργα μου, καὶ μάλιστα πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πολὺ δημοφ. Τὰ τραγούδια ποὺ ἔγραψα σὲ στίχους τοῦ Οὐώλτερ Σκότ τῆς προζένησαν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση· μοῦ ἔδωσε ὁμως νὰ καταλάβω πὼς ἡ ἀφιέρωση θὰ τῆς ἦταν μᾶλλον δυσάρεστη. Ὅταν θὰ τὰ δημοσιέψω, λογαριάζω νὰ γράψω στὸν τίτλο τὸ ὄνομα τοῦ Γουώλτερ Σκότ, πράγμα ποὺ θὰ προκαλέσει τὴν περιέργεια, καὶ μάλιστα ἂν προσθέσω καὶ τὸ ἀγγλικὸ κείμενο, θὰ μπορέσω ἴσως νὰ γίνω διάσημος καὶ στὴν Ἀγγλία. Ἄν μονάχα μποροῦσε κανεὶς νὰ ἐλπίζει πὼς θὰ βρεῖ κάποια τιμὴ ἀπὸ μέρος τῶν μουσικῶν ἐκδοτῶν! Μὰ ἡ στοχαστικὴ κι εὐεργετικὴ ὀργάνωση τοῦ Κράτους πρόβλεψε γι' αὐτό, σὲ τρόπο ποὺ νὰ εἶναι ὁ καλλιτέχνης γιὰ πάντα σκλάβος αὐτῶν τῶν ἄθλιων ἐμπόρων.... Βρῆκα τὶς συνθέσεις μου παντοῦ, στὴν Ἄνω Αὐστρία. Στὰ μοναστήρια τοῦ Σαϊν - Φλοριάν καὶ τοῦ Κρεμσμουνστερ ἔπαιξα, μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς καλοῦ πιανίστα, τὶς Παραλλαγές μου καὶ τὰ Ἐμβατήριά μου γιὰ τέσσερα χέρια, παρμένες ἀπὸ τὴν καινούργια μου σονάτα· εἶχαν πολὺ μεγάλη ἐπιτυχία. Μερικοὶ διατείνονταν πὼς τὰ πληκτρα κάτου ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου μεταβάλλονταν σὲ μελωδικὲς φωνές· ἂν αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος.

γιατί δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω αὐτὸ τὸ καταραμένο κοπάνισμα, ἐλάττωμα ποὺ τὸ ἔχουν ἀκόμη κι οἱ μεγάλοι πιανίστες καὶ ποὺ δὲν εὐχαριστεῖ οὔτε τὸ αὐτί, οὔτε τὸ αἶσθημα.

Εἶμαι ξανά στὸ Στάιερ αὐτὴν τὴ στιγμή, κι ἂν μοῦ χαρίσετε σύντομα τὴν εὐνοια νὰ μοῦ στείλετε ἕνα γράμμα, τὸ γράμμα σας αὐτὸ θὰ μὲ βρεῖ ἐδῶ, ὅπου θὰ μείνω δεκατέσσαρες μέρες ἀκόμη κι ἀπὸ κεῖ θὰ πάω στὸ Γκαστάιν, περίφημη λουτρόπολη, ποὺ ἀπέχει πέντε σχεδὸν μέρες ἀπὸ τὸ Στάιερ. Χαίρουμε πολὺ γι' αὐτὸ τὸ ταξίδι ποὺ θὰ μοῦ ἐπιτρέψει νὰ ἴδῶ τὰ ὠραιότερα τοπεῖα καὶ νὰ ἐπισκεφθῶ, στὴν ἐπιστροφή, τὴν πόλη τοῦ Σάλτσμπουργκ, ποὺ εἶναι τόσο ξακουστὴ γιὰ τὴν ὀμορφιά της καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὀμορφιά τῶν περιχώρων της... Διαβίβασε τὰ πιὸ τρυφερὰ φιλικὰ μου αἰσθήματα στὸ Φερδινάνδο, στὴ γυναίκα του καὶ στὰ παιδιὰ του. Σίγουρα θὰ πηγαίνει πάντα στὸ Σταυρὸ,¹ χωρὶς νὰ μπορεῖ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν Ντόρμπαχ² καὶ στοιχηματίζω πὼς αὐτὸς ὁ τελευταῖος ἦταν ὡς τώρα ἑβδομῆντα ἑπτὰ φορές ἄρρωστος, καὶ πὼς θὰ νόμισε τουλάχιστο ἑννιά ὡς δέκα φορές πὼς βρισκόταν σὲ κίνδυνο θανάτου, σὰν νὰ εἶναι ὁ θάνατος τὸ χειρότερο κακὸ ποὺ μπορεῖ νὰ πάθει κανεὶς. Ἄν μποροῦσε νὰ ἴδεῖ αὐτὰ τὰ βουνὰ κι αὐτὲς τίς θεῖες λίμνες ποὺ μοιάζουν σὰν νὰ θέλουν νὰ μᾶς καταπιοῦν ἢ νὰ μᾶς συντρίψουν, δὲ θ' ἀγαποῦσε τόσο πολὺ τὴν ταπεινὴ ἀνθρώπινη ζωὴ, καὶ δὲ θὰ θεωροῦσε σὰν ἕνα ἀγαθὸ τὸ νὰ ἐμπιστεύεται κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του στὴν ἀκατανόητη δύναμη τῆς γῆς γιὰ νὰ ξαναβρεῖ σ' αὐτὴ ἕναν καινούριο τρόπο ζωῆς. Τί κάνει ὁ Κάρλ;² Θὰ ταξιδέψει; Τώρα ἔχει πολλὲς δουλιές νὰ βγάλει πέρα ἕνας παντρεμένος καλλιτέχνης πρέπει νὰ δημιουργεῖ σύγκαιρα ἔργα τέχνης, κι ἔργα σάρκας, κι ὅταν πετυχαίνει καὶ στὰ δυὸ αὐτὰ εἶδη δημιουργίας ἀξίζει διπλὸ ἔπαινο, γιατί δὲν εἶναι μικρὴ δουλιὰ αὐτό. Πάντως ἐγὼ παραιτοῦμαι ἀπὸ τέτοιο ἀθλο...»

Οἱ ἐπιστολὲς ποὺ ἔγραψε ὁ Σοῦμπερτ τὸ 1825, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δεύτερου ταξιδιοῦ του στὴν Ἄνω - Αὐστρία, εἶναι πολὺ πιὸ λεπτομερεῖς καὶ πιὸ ἐνδιαφέρουσες ἀπὸ τίς ἐπιστολὲς ποὺ ἔγραψε τὸ 1819. Ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ Σοῦμπερτ ὠρίμασε· τὸ πνεῦμα του πλάτυνε καὶ ὑψώθηκε. Συχνὰ βρίσκει πολὺ πετυχημένες ἐκφράσεις γιὰ νὰ περιγράψει τίς ὠραῖες ἐκεῖνες περιοχές, ποὺ ἠθέα τους, τὸν μάγευε καὶ ποὺ τοῦ ἦταν γραφτὸ νὰ μὴ τίς ξαναἰδεῖ.

1. Πανδοχεῖο ὅπου συνήθιζε νὰ συγκεντρώνεται ἡ οἰκογένεια Σοῦμπερτ.

2. Ὁ Κάρλ Σοῦμπερτ ἦταν ζωγράφος.

Τὸ 1826, πού ὁ Σοῦμπερτ τὸ πέρασε ὁλόκληρο στὴ Βιέννη, στάθηκε μιὰ χρονιά μεγάλης οἰκονομικῆς στενοχωρίας γιὰ τὸ συνθέτη. Οἱ ἐκδότες τὸν ἐκμεταλλεύονταν ἄγρια κι ἡ φτώχεια του τὸν ὑπερασπιζόταν ἄσχημα ἐνάντια στὶς ἀρπαχτικές τους διαθέσεις.¹

Οἱ φίλοι του, κι εἶχε ἀποχτήσει πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς², πρόξυμα θὰ τὸν βοηθοῦσαν· μὰ ἐκεῖνος δὲν τοὺς ἔδωσε ποτὲ τὴν εὐκαιρία. "Ὅταν τοῦ πρότειναν καμιὰ ἀξιοπρεπῆ θέση, ἀντὶ νὰ τὴ δεχτεῖ τὴν ἀπόφευγε... Προτιμοῦσε νὰ ὑφίσταται κάθε στέρηση παρὰ νὰ χάσει τὴν ἐλευθερία του. Κι ἔπειτα ὁ Σοῦμπερτ ἦταν πάρα πολὺ δειλός, πάρα πολὺ ταπεινός· δὲν τοῦ ἄρρεσε ποτὲ νὰ προβάλλει τὸ ἄτομό του. Δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ συνηθίσει νὰ μπαίνει στοὺς κοσμικοὺς κύκλους, ὅπου ἔνωθε τὸν ἑαυτό του ἀδέξιο κι ἀταίριαστο, ἀφοῦ δὲν τὸν βοηθοῦσε οὔτε καὶ τὸ παρουσιαστικό του, πού ἦταν τόσο ἄχσο.³

Στὸ βάθος αὐτὸς ὁ μανιώδης καὶ μεγαλοφυῆς δουλευτῆς ἦταν ἓνας μποέμ. "Ἄν ἦταν διαφοροετικός, θὰ εἶχε ἀποχτήσει πλοῦτη, θέσεις καὶ τιμές· σίγουρα ὅμως ὄλα αὐτὰ θὰ ζήμιωναν τὴν ἀξία τοῦ συνθετικοῦ του ἔργου. "Ἄν ὁ Σοῦμπερτ μοίραζε, σὰν κοσμικὸς κύριος κι ἄνθρωπος τοῦ παλατιοῦ, τὴν τρυφερότητά του ἀνάμεσα στὴ Μούσα καὶ στὶς ὠφέλειες πού δίνει, δὲ θὰ ἦταν ὁ γνήσιος Σοῦμπερτ. Δὲ θὰ εἶχε ζήσει, ὅπως ἔζησε, σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ὀνείρου καὶ ἀγνοῦ ἰδεώδους. Δὲ θὰ εἶχε ἐκπληρώσει ἀπόλυτα τὸν προορισμό του. "Ἄν δὲ χάρηκε,

1. Ὁ Λάχνερ, πού ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν ὁ ἐμπιστος τοῦ Σοῦμπερτ, διηγεῖται πὼς ὁ ἐκδότης Χάσλινγκερ ἀγόρασε ἀπὸ τὸ φτωχὸ συνθέτη ἕξη τραγούδια του, ἀπὸ τὸ *Χειμωνιάτικο ταξίδι*, γιὰ ἕξη γκοῦλντεν! (περὶ τίς πενήντα δραχμές).

2. Ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἀναφέρουμε καὶ τὸν Κισεβέτερ, τὸν Ματιέ ντὲ Κολέν, τὸν κόμη Μόριτς Ντίτριχστάιν, τὸ σύμβουλο Χάμερ ντὲ Πούργκαταλ καὶ τὸ Λαδίσλαο Πύρκερ, πατριάρχη τῆς Βενετίας.

3. "Ἐνα κεφάλι μὲ ματογυάλια, μὲ κατσαρὰ μαλλιά καὶ χοντρά χεῖλια, κολλημένο πάνω σ' ἓνα κοντοστούμπικο κορμί, χοντρὸ καὶ κοιλαροῦδικο, μὰ μὲ τόσο ζωηρὰ μάτια, ὥστε τὸ βλέμμα του σπιθοβολοῦσε, προπάντων ὅταν μιλοῦσαν γιὰ μουσικῆ.

ὅπως μερικοὶ καλλιτέχνες, τὸ κορύφωμα τῆς δόξας, ἂν ἀπὸ τῆς δόξας αὐτῆ δὲν εἶδε παρὰ τῆ λάμψη πλαγίων ἀκτίνων, ὅπως εἶναι οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡλίου ποὺ ἀνατέλλει, ὅμως δὲ γνώρισε ποτὲ τίς ἡλιθιότητες καὶ τὴν ψευτιά τῆς ἐθιμοτυπίας, οὔτε τίς δουλικὲς ὑποκλίσεις μπροστὰ σὲ ἰσχυροὺς προστάτες. Ποτὲ δὲ σκέφτηκε κίβδηλα, οὔτε ἔδειξε ψεύτικη συμπάθεια ἢ χαμογέλασε ἐπιτηδευμένα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς μένοντας φτωχός, διατήρησε πέρα γιὰ πέρα τὴν ἀνεξαρτησία τῆς ψυχῆς του, τὴν ἀκεραιότητα τῆς καλλιτεχνικῆς του συνείδησης, τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὸν αὐθορμητισμὸ τοῦ ταλέντου του.

Τὸ παρακάτω γράμμα στάλθηκε ἀπὸ τὸ Σοῦμπερτ στὴν Κα Πάχλερ (Μαρία Κόσχακ),¹ ὅταν γύρισε ἀπὸ τὸ Γκράτς, ὅπου εἶχε γίνει δεκτὸς μὲ πολλὰς τιμὰς καὶ μεγάλη ἐγκαρδιότητα. Ἡ ἀπλότητα κι ἡ ἀγαθότητα ποὺ χαραχτήριζαν τὴ διάθεσή του φαίνονται στὴν περικοπὴ ὅπου ἐγκωμιάζει τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας, ποὺ τὴ βρίσκει πιὸ σπιτική, πιὸ ἐγκάρδια, πιὸ εὐκρινῆ, καὶ ποὺ τὴν προτιμᾷ ἀπὸ τὴν κούφια λαμπρότητα τῆς πρωτεύουσας. Δείχνει τὴν ἴδια περιφρόνηση τόσο γιὰ τὴ μουσικὴ τῶν φλυαριῶν ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἐπιπόλαιο καὶ σαχλὸ παίξιμο ὀρισμένων βιρτουόζων :

Βιέννη, Σεπτέμβριος τοῦ 1827. — Κυρία. πέρασα τόσο καλὰ στὸ Γκράτς, ὥστε νιώθω πὼς ἡ Βιέννη δὲ μοῦ ἀρέσει σχεδόν. Ἄληθινὰ εἶναι μιὰ πολὺ μεγάλη πόλη, ποὺ τῆς λείπουν ἡ καρδιά, ἡ εὐκρίνεια, οἱ ἰδέες, οἱ λογικὲς συζητήσεις καὶ προπάντων οἱ ἐξυπνες πράξεις. Πραγματικὰ δὲν ξέρεῖ κανεὶς ἐδῶ ἂν εἶναι γνωστικὸς ἢ τρελλός· τόσο πολὺ φλυαροῦν σ' αὐτῇ τὴν πόλιν χωρὶς νὰ πετυχαίνουν ποτὲ νὰ δημιουργήσουν μιὰ ἀτιμώφαιρα ἀληθινῆς εὐθυμίας. Στὸ κάτω - κάτω τῆς γραφῆς μπορεῖ νὰ φταῖω κι ἐγὼ λιγάκι, ποὺ ἀργῶ τόσο νὰ μπῶ σὲ κέφι. Στὸ Γκράτς ἀντιλήφθηκα πολὺ γρήγορα τοὺς ἀπλοὺς καὶ φυσικοὺς τρόπους τῶν ἀνθρώπων στὴν ἀμοιβαία συμπεριφορά τους, κι αὐτὴ ἡ ἀπλότητα θὰ μοῦ γινόταν ἀκόμη συμπαθέστερη ὕστερα ἀπὸ μιὰ πιὸ μακρόχρονη διαμονὴ μου στὴν πόλιν αὐτῆ. Δὲ θὰ ξεχάσω ποτέ, Κυρία, τὴν εὐγενικὴ σας φιλοξενία, ὅπως καὶ τὴ φιλοξενία τοῦ καλοῦ Πάχλερος καὶ τοῦ μικροῦ Φάουστ, πρὸ σ' αὐτῆ χρωστάω τίς πιὸ εὐτυχομένους μέρες τῆς ζωῆς μου...

1. Ἡ Κα Πάχλερ, ποὺ εἶχε ἀξιόλογο μουσικὸ ταλέντο καὶ μόρφωση, σχετιζόταν καὶ μὲ τὸ Μπετόβεν.

Ἡ εὐθύτητα κι ἡ ἀμεροληψία τοῦ Σοῦμπερτ φαίνονται ἔκδηλα στις κρίσεις του γιὰ τίς συνθέσεις τῆς ἐποχῆς του. Ἀνίκανος νὰ νιώσει τὸ παραμικρότερο αἰσθημα ἐμπάθειας καὶ φθόνου, βρίσκει εὐχαρίστηση στὸ νὰ κρίνει δίκαια τοὺς συναδέλφους του. Μιά ἀπὸ τίς πιὸ ἀγαπημένες του ἐρμηνεύτριες, ἡ Ἄννα Φρέλιχ, γράφει σχετικὰ τὰ ἐξῆς : « Ὁ Σοῦμπερτ ἐνθουσιαζόταν κυριολεκτικὰ ὅταν εὔρισκε κάτι τὸ ὥραϊο στῆ μουσικῇ τῶν ἄλλων συνθετῶν ». Κι ἡ ἀδελφῆ του Κάτη ἔλεγε ἐπίσης : « ἦταν μιὰ θαυμάσια καρδιά· δὲν ἦταν ζηλιώρης καὶ δὲν ἔκρυβε τῆ χαρὰ του σὰν ἄκουε ὥραϊα μουσικῇ. Ἐβόζε τὸ κεφάλι του μέσα στις παλάμες του κι ἄκουγε ἐκστατικός. Ἡ ἀγνότητα κι ἡ γαλήνη τῆς καρδιάς του ἦταν ἀπερίγραπτες »

Παρ' ὅλο πὸ ἡ ἐπιδρομῇ τοῦ ροσινικοῦ γούστου στῆ Γερμανία ἔφερε σὲ δύσκολη θέση τοὺς Γερμανοὺς συνθέτες, ὁ Σοῦμπερτ μιλάει χωρὶς τὴν παραμικρότερη ἐχθρότητα γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Ὁθέλλου στῆ Βιέννη, σ' ἓνα γράμμα του πρὸς τὸ φίλο του Ἄνσελμ Χύτενμπρένερ μὲ χρονολογία 19 τοῦ Μάη 1819 :

Ἐπιτέλους μᾶς ἔδωσαν τὸν Ὁθέλλο τοῦ Ροσίνι. Ὁ φίλος μας Ραντίκι¹ ἦταν τέλειος σ' ὅ,τι τραγούδησε. Βρίσκω τὴν ὄπερα αὐτῆ πολὺ καλύτερη καὶ πρὸ πάντων πολὺ πιὸ χαρακτηριστικῇ ἀπὸ τὴν ὄπερά του Τανκρέντε. Δὲ μπορῶ ν' ἀρνηθῶ πὼς ὁ συνθέτης αὐτὸς εἶναι προικισμένος μ' ἐξαιρετικῇ ἰδιοφυίᾳ. Πολλὲς φορές ἡ ἐνορχήστρασή του παρουσιάζει μιὰ ξεχωριστῇ πρωτοτυπία· τὸ ἴδιο καὶ τὰ τραγούδια του, καί, ἐκτός ἀπὸ τοὺς κοινότυπους Ἰταλιάνικους «καλπασμοὺς» καὶ μερικές ὁμοιότητες μὲ τὸν Τανκρέντε, ἡ μουσικῇ αὐτῆ εἶναι ἄψογη.

Αὐτὸ τὸ αἰσθημα εὐθύτητας κι ἔμφυτης εὐμένειας δὲν ἐμπόδιζε τὸ Σοῦμπερτ νὰ ἔχει μιὰ, τέλεια ξεκάθαρη, ἀντίληψη τῆς μεγάλης του ἀξίας. Κι ἤξερε νὰ ὑπερασπίσει γερὰ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τίς ἐπιθέσεις τοῦ Βέμπερ, ὅταν αὐτός, ὀργισμένος ἀπὸ τίς τσουχτερές κριτικὲς τοῦ Σοῦμπερτ ἐνάντια στῆν ὄπερά του Εὐρύανθη, τὸν ἀποκαλοῦσε μαθητῆ.

Ἐπειτα ὁ Βέμπερ δὲν τοῦ κράτησε γιὰ πολὺν καιρὸ κα-

1. Περὶφημος τραγουδιστῆς, πὸ πέθανε τὸ 1846.

κία. γιατί λίγο αργότερα κατέβαλε κάθε προσπάθεια για ν' ανεβάσει στο Βερολίνο τὴν ὄπερα τοῦ Σοῦμπερτ Ἐλφόνσο καὶ Ἐστρέλα, χωρὶς δυστυχῶς νὰ τὸ πετύχει.

Σὰ συνθέτης ὁ Σοῦμπερτ, ἦταν ἀνεπαρκῶς κατηρτισμένος ἀπὸ «θεωρητικὴ» ἄποψη. Εὐτυχῶς οἱ καταπληχτικὲς τοῦ ἔμφυτες ἱκανότητες, πού ἄφηναν κατάπληχτους τοὺς πρώτους καθηγητὲς του,¹ βρῆκαν γιὰ ν' ἀναπτύχθουν, ἀπὸ «πρακτικὴ» ἄποψη, τὴν πολὺ εὐνοϊκὴ ἀτμόσφαιρα ἐνὸς γερμανικοῦ περιβάλλοντος. Γιατί, ὄχι μόνον βρῆκε στὸ Στάντκοβικτ μιὰ ὀρχήστρα ὅπου οἱ μαθητὲς ἐκτελοῦσαν συμφωνίες τοῦ Χάυντν καὶ τοῦ Μότσαρτ καθὼς καὶ οὐβερτούρες τοῦ Μεῦλ, τοῦ Κερουμπίνι καὶ τοῦ Μπετόβεν, ὄχι μόνον μπόρεσε νὰ παίξει σ' αὐτὴ τὴν ὀρχήστρα, νὰ τὴ διευθύνει ὅταν ἔλειπε ὁ μαέστρος της καὶ νὰ ἐκτελέσει μ' αὐτὴ τὰ ἴδια του τὰ ἔργα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ στὸ πατρικὸ του σπιτί ὑπῆρχε ἕνα οἰκογενειακὸ κουαρτέτο, ὅπου αὐτὸς ἔπαιζε βιόλα. Νεώτατος εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ συχναῖε στὸ θέατρο. Ἀνάμεσα λοιπὸν στὶς ὄπερες πού εἶδε τότε οἱ πιὸ ἀγαπημένες του ἦταν: Ἡ Ἑλβετικὴ οἰκογένεια τοῦ Βάϊγκλ, ἡ Βεστάλη, τοῦ Σποντίνι καὶ πρὸ πάντων ἡ Ἰφιγένεια στὴν Ταυρίδα, τοῦ Γκλούκ.

Τὴν ἴδια ἐκείνη ἐποχὴ μπόρεσε ν' ἀκούσει, στὶς συναυλίες, τὶς πρώτες ἑπτὰ συμφωνίες καὶ τὴ λειτουργία σὲ ντὸ τοῦ Μπετόβεν. Τὰ μαθήματα πού πῆρε ἀπὸ τὸν Σαλιέρι² συντέλεσαν σίγουρα στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐνστικτοῦ του γιὰ τὸ «μπελκάντο», μὰ ὁ Σαλιέρι δὲ μπόρεσε ἢ δὲ θέλησε νὰ τοῦ δώσει αὐτὴ τὴν πλήρη καὶ ξεχωριστὴ θεωρητικὴ μὀρφωση πού θὰ τὸν ἔκανε ἕνα δεῦτερο Μότσαρτ.

Ἄν καὶ παιδί τῆς Φύσης, καὶ προπάντων αὐθόρμητος, ὁ Σοῦμπερτ ἔτρεφε βαθύτατη λατρεῖα γιὰ τοὺς μεγάλους συν-

1. «Σὲ τί μπορῶ νὰ τοῦ φανῶ χρήσιμος; — ἔλεγε ὁ ἀρχιμουσικὸς Χόλτσερ — Ὅταν ἐπιχειρῶ νὰ τοῦ διδάξω κάτι, βρίσκω πὼς αὐτὸς τὸ ξέρει πρὶν τοῦ τὸ μάθω.

2. Ὁ Σαλιέρι, συνθέτης τῶν Δαναίδων καὶ τοῦ Τατάρου κατεῖχε στὴ Βιέννη σημαντικὴ θέσι σάν ἀρχιμουσικὸς.

θέτες. Σ' ὄλη του τῆ ζωῆ, ἐκδήλωνε γιὰ τὸ Χάυντν, τὸ Μότσαρτ καὶ τὸ Μπετόβεν ἕναν ἀπεριόριστο θαυμασμό.

Λίγο πρὶν πεθάνει, πῆγε στὸ "Αἷζενσταντ, ὅπου εἶναι θαμμένος ὁ Ἰωσήφ Χάυντν. Στάθηκε πολλὴ ὥρα μπροστὰ στὸν τάφο του, βυθισμένος σὲ θερμὴ προσευχή, σὰ νὰ ἤθελε νὰ λυώσει καὶ νὰ γίνεῖ ἕνα μ' ἐκεῖνον, ἕνα μίγμα θείας οὐσίας.

Στὴν ἀρχὴ τῆς μουσικῆς του σταδιοδρομίας ὁ Θεὸς του ἦταν ὁ Μότσαρτ. Γιὰ τὴ συμφωνία του σὲ σ' ὁ λ' ἐλάσσονα ἔλεγε: «Σ' αὐτὴν τὴν μουσικὴ, ἀκούει κανεὶς ἀγγέλους νὰ τραγουδοῦν!» Ἐνας νεανικὸς ἐνθουσιασμός ξεχειλίζει στὶς παρακάτω γραμμές, ποὺ τίς παίρνουμε ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιό του (13 τοῦ Μάη 1816):

Ἡ μέρα αὐτὴ θὰ μείνει σάν μιὰ ἀπὸ τίς ὠραιότερες μέρες τῆς ζωῆς μου, ἑξάστερη καὶ φώτεινῃ. Οἱ μαγικοὶ ἦχοι τῆς μουσικῆς τοῦ Μότσαρτ ἀντηχοῦν ἀκόμη μέσα μου, σὰ μακρυνὸς ἀντίλαλος· εἰσώρησαν μέσα στὴν καρδιά μου τόσο ἀπαλὰ ὅσο καὶ βαθεῖα καὶ γερά, χάρη στὸ περίφημο παίξιμο τοῦ Σλέσιγκερ. Τόσο χαράζονται καὶ μένουν στὸ βάθος τῶν ψυχῶν μας αὐτές οἱ ὠραίες δημιουργίες, ὥστε ὁ καιρὸς δὲ μπορεῖ νὰ τίς σβύσει καὶ καμιά περίσταση δὲν ἀδυνατίζει τὴν εὐεργετικὴ τους ἐπίδραση. Μᾶς δείχνουν, διὰ μέσου αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἕνα σίγουρο μέλλον, γιομάτο χάρη καὶ λαμπρότητα. Ὡ Μότσαρτ! τί ἀκατάλυτες γνώσεις μιᾶς καλύτερης ζωῆς χάραξες μέσα μας!

Ἀργότερα, τὸ ἀντικείμενο τῆς πιὸ ἐνθερμῆς λατρείας του ἦταν ὁ Μπετόβεν. Ὁ Σοῦμπερτ ἐνιωθε νὰ τραβιέται πρὸς αὐτὸν τὸν κολοσσὸ ἀπὸ κάποια μαγνητικὴ, μποροῦμε νὰ ποῦμε, δύναμη. Κι ὅμως εἶναι ἀμφίβολο ἂν σχετίσθηκε ποτὲ μ' αὐτὸν τὸ μεγάλο συμφωνιστὴ.

Ἄν πρέπει νὰ πιστέψουμε τὸ Σίντλερ,¹ ὁ Σοῦμπερτ, τὸ 1822, ἀφιέρωσε στὸ Μπετόβεν τίς Παραλλαγές του σ' ἕνα γαλλικὸ θέμα καὶ πῆγε νὰ τοῦ τίς προσφέρει ὁ ἴδιος. Ὁ Μπετόβεν τὸν δέχτηκε μ' ἐγκαρδιότητα, μὰ ὅταν τοῦ ἔδωσε τὸ τετράδιό του γιὰ νὰ γράψῃ σ' αὐτὸ τίς ἀπαντήσεις του στὶς ἐρωτήσεις του (ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ Μπετόβεν ἦταν ἐντελῶς πιὰ

1. Ὁ Σίντλερ ἦταν πιστὸς σύντροφος τοῦ Μπετόβεν, στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ συνθέτη, καὶ βιογράφος του.

κουφός) ἔνιωσε νὰ παραλύει ὀλόκληρος ἀπὸ δειλία, σὲ βαθμὸ πού τὰ δάχτυλά του δὲ μπορούσαν νὰ κρατήσουν τὴν πέννα.

Ὁ γιατρός Κράϊσλε ἀμφισβητεῖ τὴν ἀκρίβεια αὐτοῦ τοῦ ἀνέκδοτου. Πιστεύει στὰ λόγια τοῦ Γιόζεφ Χύτενμπρένερ— πού βεβαιώνει πὼς τὴν πληροφορία αὐτὴ τὴν ἔχει ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Σοῦμπερτ — πὼς ὁ Μπετόβεν ἔλειπε ἀπὸ τὸ σπίτι του, ὅταν ὁ Σοῦμπερτ πῆγε νὰ τὸν ἐπισκεφεῖ· γι' αὐτὸ ἄφησε τὶς Παραλλαγές του στὴν ὑπηρετρία τοῦ Μπετόβεν, γιὰ νὰ τοῦ τὶς δώσει ὅταν θὰ ἐπέστρεφε.

Ὅσο γιὰ τὸ Μπετόβεν, ἀντικείμενο φανατικοῦ θαυμασμοῦ τοῦ νεοροῦ σύγχρονου του, πρὶν ἀπὸ τὴν τελευταία του ἀρρώστεια δὲν ἤξερε σχεδὸν τίποτα γιὰ τὸ Σοῦμπερτ. Γι' αὐτὸ ἔδειξε μεγάλη ἐκπληξη ὅταν ὁ Σίντλερ, γιὰ νὰ τὸν κάμει νὰ ξεχάσει τοὺς πόνους του, τοῦ ἔφερε μιὰ μέρα μιὰ συλλογὴ ἀπὸ ἑξῆντα σχεδὸν μελωδίες (οἱ περισσότερες ἦταν χειρόγραφες) τοῦ Βασιλιᾶ τῶν σκληθρῶν. Ἐδειξε μάλιστα κάποια δυσπιστία μαθαίνοντας πὼς ὁ ἀριθμὸς τῶν Λίντερ πού εἶχε συνθέσει ὁ Σοῦμπερτ ἦταν πάνω ἀπὸ πεντακόσια! Ἀφοῦ ἐξέτασε προσεχτικὰ οὕτῃν τὴ συλλογὴ, ὁ Μπετόβεν, ἔνιωσε νὰ μεταβάλλεται ἡ ἐκπληξὴ του σὲ θαυμασμό, καὶ φώναζε ἐπανειλημμένως: «Ἀληθινὰ ὁ Σοῦμπερτ θερμαίνεται ἀπὸ θεῖα σπιθα!»

Κατὰ τὸ Χύτενμπρένερ, ἡ πρώτη καὶ μοναδικὴ ἐπίσκεψη πού ἔκαμε ὁ Σοῦμπερτ σιὸ συνθέτη τῆς Ἑνάτης θὰ ἔγινε τὴν ὥρα πού ὁ Μπετόβεν, βυθισμένος πιά στοὺς ἴσκιους τοῦ θανάτου, δὲν μπορούσε ν' ἀντιληφθεῖ τὴν παρουσία του, ὅπως καὶ τὴν παρουσία τοῦ Χύτενμπρένερ καὶ τοῦ ζωγράφου Τέλτσερ πού τὸν συνόδευαν. Ὁ Δάσκαλος, ὅταν τὸν εἰδοποίησαν πὼς οἱ κρεῖς αὐτοῖ θαυμαστές του ἦταν ἐκεῖ, ἔκαμε μὲ τὸ χέρι ἕνα ἀπὸ κείνα τ' ἀκαθόριστα νοήματα, πού συνηθίζουν νὰ κάνουν οἱ ἔτοιμοθάνατοι, καὶ τότε ὁ Σοῦμπερτ ἔφυγε κατασυγκινημένος.

Παράξενη ἀλήθεια προσέγγιση τῶν δυὸ αὐτῶν ὑπάρξεων πού ἔζησαν στὴν ἴδια πόλη, ἀφοσιώθηκαν στὴν ἴδια τέχνη, πού βιάδιζαν πλάι—πλάι στὴ ζωὴ, χωρὶς σχεδὸν νὰ συναντηθοῦν, πού ὁ θάνατος τὶς πλησίαζε καὶ πού σὲ λίγο τὶς ἔνωσε γιὰ πάντα!